

Gör en hässja!

Enklaste sättet att torka hö är att vända det på backen, vid torr väderlek. Sol och vind gör i bästa fall jobbet på bara några timmar. Oftast fungerar detta tyvärr inte. Då kan man istället hässja eller volma höet. Hässja är en gammaldags, avlång torkställning för hö där man hänger höet på flera störor. En enklare lösning för mindre mängd hö, med bara en stör, kallas volm. Detta är lösningar när vädret inte är perfekt och man behöver låta höet torka en längre tid.

Varför skall vi torka hö? Ja, förr var det en livsnödvändighet om man skulle få hållbar mat till sina djur att äta av hela vinterhalvåret. Idag skördas det mesta gräs tidigt och packas i ensilagebalar: det får jäsa i en plastförpackning och kan sedan förvaras inpackat tills det skall ätas.

Om man vill att de blommande örterna på en äng skall bli fler kan man inte göra på det viset. Blommorna måste pollineras, blomma färdigt, bilda frön som skall spridas i jorden. Ofta behöver frön torka och få en så kallad frövila innan de kan gro. Vid jäsning i ensilagebalar förstörs de flesta fröer. Ensilage passar inte heller som foder till många husdjur. Våra smådjur, som gnagare, marsvin och kaniner, samt även många hästar, behöver betydligt magrare mat. Då passar ofta sent skördat ängshö utmärkt, hö som fått hänga och eftermogna på en hässja. Fröna faller till marken, och kan krattas ut över marken runtom, eller samlas upp och ges till någon annan som vill odla ängsväxter!

Ett av de enklaste och vanligaste sätten är att göra en s.k. linhässja är med spänd ståltråd.

Innan det fanns billig ståltråd att köpa kunde man använda tjärade snören av starkt material, som lin eller liknande, men vanligare var att man använde långa käppar att lägga vågrätt för att hänga höet på.

Det första som behövs är hässjestöror, de upprättstående långa käpparna som är hässjans stomme. Hässjestörarna skall vara raka och släta, gärna blankslipade, vässade i båda ändar. De behöver vara starka, så man använde ofta tätvuxna små träd, oftast gran. Den tjocka änden, 5–6 cm grov, skall vändas nedåt. Man brukar oftast ha ett udda antal hässjestöror. Fem, sju eller nio, beroende på hur mycket hö man har att hänga upp. Hässjan kan naturligtvis vara ännu längre. I vissa områden, tex på fjordsluttningar i Norge gör man långhässjor som kan vara med kanske över tjugo störor.

Om man skall bygga flera hässjor sätter man dem i rader eller solfjäderform på ett sätt så att de inte skuggar varandra, eller hindrar fläktande vind. De skall inte stå så att den vanligaste, hårdaste vindriktningen drabbar hässjan rätt från sidan, utan hellre att vinden sveper längs hässjan.

Så här kan ni göra:

Använd ett järnspett och gör ett lodrätt hål i mitten av din blivande hässja, ungefär 3–4 dm djupt om det går. Vicka spettet så hålet blir ungefär lika brett som din hässjestörs bredaste ände. Tryck dit stören, så den sitter någorlunda stadigt.

Välj ut vilken riktning din hässja skall ha. Kratta marken väl där hässjan skall stå. Gör två nya hål för nästa två störor, ca 1½ meter bort från mittstören, ungefär lika djupa som det första. OBS: dessa skall luta bort från den första stören (15–20°), men också gärna litet i var sin riktning ut från hässjans längdriktning. Tag nästa två stolpar och sätt ner dessa i hålen. Gör på samma sätt med ytterligare par stolpar ut från hässjans mitt. De kan luta ännu lite mer bort från hässjans mitt och varje par växelvis ut från båda håll från hässjans längslinje.

När du satt störor för hela din hässjas längd börjar du spänna ståltråd för hässjans första "våning".

Den brukar spännas ca 30–40 cm ovan marken, lite beroende på höets längd. Spänn ganska hårt, det skall, framförallt när gräset ännu inte torkat, hålla upp mycket vikt! En stor hässja kan då väga flera hundra kilo! Spänn tråden från ena änden till den andra, ett varv runt varje stolpe, tillbaka igen, tills du fått två parallella trådar att hänga hö på. Snålar man och bara hänger en enkel tråd på varje våning kommer det bli svårt att få höet att balansera och ligga still.

Börja nu hänga upp ditt hö! Lägg gräs, gärna lite halvtorr, tvärs över trådarna, mellan störrarna. Tryck till så att det verkligen hänger över linan! När det hänger ett luftigt lager längs hela linan sätter man fast det genom att trä en rejäl tuss hö på varje stör. Det är nu det är viktigt att hässjestörrarna är rätt så vassa och gärna blanka. Lättast är att använda en tjuga, en högaffel, när man skall hänga på dessa tussar. Tussarna får gärna vara ganska trassligt gräs, utmärkt om de innehåller till exempel vicker eller andra örter som låser fast höet.

Vid nästa lager kan det vara bra att förankra hässjans ståltrådar i backen med en väl nedslagen pinne (ca 30–40 cm lång), därifrån spänna väl i varje hässjestör (2-3 varv runt varje) ca 30 cm (eller något mer, beroende på höets längd). Färdigspänd har även denna våning två parallella trådar, och hässjan har förankrats i backen i bägge ändar. (Eventuellt sker detta först på tredje våningen.)

Man hänger höet på samma sätt som på första våningen, och bygger på så sätt på hässjan tre-fyra, ibland till och med fem våningar, beroende på hömängd, hässjestörrarnas längd och grovlek, beroende hur långt man räcker med sin högaffel och beroende på risk för kraftig sidvind. Hur mycket gräs man kan hänga på varje våning är en vanesak. Är gräset lite halvtorr går det att hänga lite mer.

Över översta lagret lägger man gärna ett par långa stänger eller spänner en tråd som hindrar höet från att blåsa av. Man kan också sticka in långa käppar eller klykor som extra stöd från sidorna för att skydda hässjan från att välta om det blåser.

Hässjan skall nu kmmas innan den är färdig! Med en mjuk räfsa ser man till att höet hänger ned så att regnvatten lätt rinner av.

På en välgjord hässja kan höet stå och torka och även förvaras skyddat från väder och vind i flera månader utan att bli förstört. När man får tid och möjlighet, vid torr väderlek, kör man hem hässjehöet till ladan för vidare förvaring. Vid slätter på ängar och myrar förr i tiden kunde man vänta ända till snö och skare gav lämpligt före innan man körde hem hässjornas hö till gården.

När höet är färdigt får det inte kännas kallt och fuktigt utan skall vara vältorkat, lukta fräscht och inte ha möglat. Det översta höet är säkert solblekt och ganska ursköljt och har mist sin färg, medan höet längre ned i hässjan ofta fortfarande är grönaktigt.

För många år sedan mötte jag en äldre man som hade haft en arbetshäst som var riktigt kräsen: Inget annat än hässjehö dög! Det skulle ha eftermognat på hässja och komma från en äng rik på örter!

Hässjehö från en sådan äng kan vara toppenbra mat även för till exempel kaniner, marsvin och hamstrar. Ängshöet är smakrikt och omväxlande. Om det är sent skördat, efter att ängen gått i blom och kanske även fröat av sig, och om det inte har mycket klöver, är det dessutom ofta energifattigt och går att ge utan risk för att djuren blir alltför välnärda.

Lycka till med er hässja!

Hälsningar, Kennert Danielsson, Trädgårdslärare, Göteborgs botaniska trädgård